

Господарське право; господарсько-процесуальне право

УДК 347.736

Поляков Родіон Борисович

аспірант

Запорізького національного університету

Поляков Родион Борисович

аспірант

Запорожского национального университета

Poliakov Rodion

Postgraduate Student of the

Zaporizhia National University

ORCID: 0000-0001-5266-224X

**ПІДСТАВИ ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО
НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ЗА
ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ І НІМЕЧЧИНИ
ОСНОВАНІЯ ОТКРЫТИЯ ПРОИЗВОДСТВА ПО ДЕЛУ О
НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ФИЗИЧЕСКОГО ЛИЦА
СОГЛАСНО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ И ГЕРМАНИИ
GROUNDS FOR INITIATING INDIVIDUAL INSOLVENCY
PROCEEDINGS UNDER THE LEGISLATION OF UKRAINE AND
GERMANY**

Анотація. У статті досліджуються підстави відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи, які регламентовані українським і німецьким законодавством, а також актуальні позиції судової практики в цій частині. Надаються пропозиції щодо удосконалення положень Кодексу України з процедур банкрутства та Закону України «Про судовий збір», які позитивно вплинуть як на правове

регулювання інституту неплатоспроможності фізичних осіб, так і на правозастосовну практику в цій сфері. Встановлено, що в Україні для відкриття справи про неплатоспроможність громадянина законодавець використовує не лише принцип неплатоспроможності або загрози неплатоспроможності, як це має місце щодо юридичної особи, а й неоплатність.

Автором зазначається, що, використовуючи принцип неплатоспроможності, український законодавець в одному випадку вказує мінімальний розмір суми боргу, в іншому встановлює лише строки призупинення платежів і мінімальний відсоток недоплати, а при визначенні загрози неплатоспроможності й неоплатності взагалі не передбачає будь-яких кількісних та якісних характеристик боргу. Обов'язковою умовою є лише наявність у боржників майна, необхідного для покриття судових витрат при ініціюванні ними процедур неплатоспроможності.

Пропонується встановити судовий збір за подання заяви про відкриття справи про неплатоспроможність, диференціювавши його розмір залежно від того, чи має фізична особа – боржник статус суб'єкта підприємницької діяльності.

Наголошується, що за німецьким законодавством процедуру неплатоспроможності фізичних осіб може бути відкрито як за позовом боржника, так і за позовом кредитора.

Встановлено, що відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи в Німеччині можливе лише за наявності таких додаткових підстав: невдала спроба досудового врегулювання заборгованості за пів року до подання заяви про відкриття провадження; наявність сертифіката, що посвідчує невдалу спробу досудового врегулювання та виданий спеціальним суб'єктом; подання заяви про списання залишкової заборгованості або заяви щодо відмови від такого списання.

Ключові слова: боржник, неплатоспроможність, загроза неплатоспроможності, неоплатність, судовий збір.

Анотація. В статті досліджуються основи відкриття виробництва по справі про неспроможність фізичної особи, регламентовані українським і німецьким законодавством, а також актуальні позиції судової практики в цій частині. Вносяться пропозиції щодо вдосконалення Кодексу України про процедури банкрутства і Закону України «Про судовий збір», які позитивно впливають як на правову регуляцію інституту неспроможності фізичних осіб, так і на правозастосовну практику в цій сфері. Встановлено, що в Україні для відкриття справи про неспроможність громадянина законодавець використовує не тільки принцип неспроможності або загрози неспроможності, як це має місце в стосовно юридичної особи, але й неоплатність.

Автором зазначається, що, використовуючи принцип неспроможності, український законодавець в одному випадку вказує мінімальний розмір суми боргу, в іншому встановлює тільки строки призупинення платежів і мінімальний відсоток недоплати, а при визначенні загрози неспроможності і неоплатності взагалі не передбачає яких-небудь кількісних і якісних характеристик боргу. Обов'язковою умовою є тільки наявність у боржника майна, необхідного для покриття судових витрат при ініціюванні ними процедури неспроможності.

Пропонується встановити судовий збір за подання заяви про відкриття справи про неспроможності, диференціюючи його розмір залежно від того, чи є фізична особа – боржник суб'єктом підприємницької діяльності.

Отмечается, что согласно немецкому законодательству процедура неплатежеспособности физических лиц может быть открыта как по иску должника, так и по иску кредитора.

Установлено, что открытие производства по делу о неплатежеспособности физического лица в Германии возможно только при наличии таких дополнительных оснований: неудачная попытка досудебного урегулирования задолженности за полгода до подачи заявления об открытии производства; наличие сертификата, удостоверяющего неудачную попытку досудебного урегулирования и выданного специальным субъектом; подача заявления о списании остаточной задолженности или заявления об отказе от такого списания.

Ключевые слова: *должник, неплатежеспособность, угроза неплатежеспособности, неоплатность, судебный сбор.*

Summary. *The article examines the grounds for initiating individual insolvency proceedings, which are regulated by Ukrainian and German law, as well as current positions of judicial practice in this area. Proposals are made to improve the provisions of the Bankruptcy Code of Ukraine and the Law of Ukraine «On Judicial Fees», which will have a positive impact on the legal regulation of insolvency of individuals and law enforcement practice in this area. It is established that in Ukraine the legislator uses not only the principle of insolvency or threat of insolvency to open an insolvency of a citizen, as is the case with a legal entity, but also payment inability. The author notes that using the principle of insolvency, the Ukrainian legislator in one case indicates the minimum amount of debt, and in another sets only the terms of suspension of payments and the minimum percentage of arrears, and in determining the threat of insolvency and payment inability does not provide any quantitative and qualitative characteristics. It is suggested that debtors must have the property in necessary amount to cover court costs when initiating insolvency proceedings. It*

is proposed to establish a court fee for filing an application for insolvency proceedings, differentiating its size depending on whether the individual debtor has the status of an individual-entrepreneur. It is noted that under German law, the procedure of insolvency of individuals may be opened at the request of both the debtor and the creditor. It is established that the opening of individual insolvency proceedings in Germany is possible only if there are additional grounds, such as: unsuccessful attempt of pre-trial settlement of debt within six months before the filing of the application for initiation of proceedings; availability of a certificate issued by a special entity and certifying a failed attempt of a pre-trial settlement; submission of an application for discharge from residual debt or an application for refusal of such discharge.

Key words: *debtor, insolvency, threat of insolvency, payment inability, court fee.*

Постановка проблеми. В Україні вже понад два роки діє Кодекс України з процедур банкрутства (далі також – КзПБ, КУзПБ), яким у якості новели було запроваджено неплатоспроможність фізичної особи без статусу підприємця. Застосування низки положень КзПБ, уведених законодавцем щодо фізичних осіб, свідчить про наявність деяких неточностей і прогалин, які призводять до зниження ефективності роботи вказаного правового інституту. Для подальшого удосконалення норм КзПБ у цій частині, на нашу думку, доцільно взяти до уваги практику щодо неплатоспроможності фізичної особи розвинутих держав з точки зору її регламентації, зокрема Німеччини, законодавство якої вважається одним із найбільш прогресивних.

Постановка завдання. Завданням статті є дослідження підстав відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи за законодавством України та Німеччини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Неплатоспроможність фізичних осіб загалом та окремі аспекти цього правового інституту були предметом дослідження таких вчених, як: І. М. Алмаші [1], І. А. Бутирська [2], М. Д. Жительний [3], В. В. Посполітак [4], Л. Д. Руденко [3], Р. Ю. Ханік-Посполітак [4] та ін. Проте комплексний аналіз підстав відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи за законодавством України і Німеччини здійснюється вперше, що обумовлює актуальність цього дослідження.

Виклад основного матеріалу. У статті 115 Кодексу України з процедур банкрутства закріплено умови, при настанні яких може бути ініційовано провадження у справі про неплатоспроможність громадянина. Привертає увагу той факт, що на відміну від юридичних осіб, де заявником може бути як кредитор, так і боржник, у фізичних осіб ініціатором виступає виключно боржник (абзац 1 частини 2 статті 115 КзПБ). Із цього приводу І. А. Бутирська висловлює слушну думку, що ототожнення правового регулювання банкрутства фізичних осіб та фізичних осіб – підприємців нівелює основи господарських відносин. На підтвердження такої позиції вчена зазначає: «Адже правовий статус фізичної особи – підприємця суттєво відрізняється від статусу фізичної особи, зокрема, є велика різниця між договорами, які укладаються цими суб'єктами. Здійснюючи підприємницьку діяльність, фізична особа стає повноправним «гравцем» на ринку товарів, робіт і послуг, діє на власний ризик, і повинна бути на рівні з юридичними особами не лише у правах, але і в обов'язках і відповідальності» [2, с. 93–94]. На недоцільності неврахування фізичних осіб – підприємців, проти яких кредитори можуть ініціювати справу, також наголошують Р. Ю. Ханік-Посполітак і В. В. Посполітак, котрі вказують, що це може спричинити невиконання значних обсягів зобов'язань, які юридичні особи «приховують» через діяльність афілійованих (пов'язаних з

ними) ФОП-ів. А це вносить нестабільність в економічні відносини в Україні [4].

Запроваджуючи обмеження в частині суб'єкта ініціювання процесу неплатоспроможності, законодавець, очевидно, турбувався, щоб не було масовості у відкритті самих справ. Інакше будь-яка затримка, скажімо, в оплаті комунальних платежів, неминуче призводила б до відкриття справи про неплатоспроможність.

Як зазначає І. М. Алмаші, причини банкрутства фізичних осіб різні: з-поміж них неефективне розпорядження власними активами або надмірність взятих на себе фінансових зобов'язань. Також причинами можуть бути зміни у монетарній або кредитно-фінансовій політиці держави [1, с. 457].

В основі відкриття справи про неплатоспроможність громадянина лежить неможливість фізичної особи задовольнити грошове зобов'язання перед кредитором. Саме призупинення платежів є неплатоспроможністю і, відповідно, припускає неоплатність громадянина як недостатність активів на оплату боргів, які він має.

Для ініціювання справи про неплатоспроможність господарським судом згідно зі статтею 115 КзПБ необхідна наявність однієї з таких умов:

- розмір прострочених грошових вимог кредиторів до боржника має становити не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати;
- припинення боржником впродовж двох місяців погашення кредитів або здійснення інших планових платежів у розмірі більше 50 відсотків місячних платежів;
- відсутність у боржника майна, на яке може бути звернено стягнення;
- існування інших обставин, які підтверджують неможливість боржника виконати у найближчий час грошові зобов'язання або здійснити поточні платежі (загроза неплатоспроможності) [5].

Як убачається з наведених умов, для відкриття справи про неплатоспроможність громадянина законодавець використовує не лише

принцип неплатоспроможності або загрози неплатоспроможності, як це має місце щодо юридичних осіб. Така умова, як відсутність у боржника майна, на яке може бути звернено стягнення, уже говорить про принцип неоплатності.

Отже, передумовами для відкриття справи про неплатоспроможність фізичної особи можуть бути: а) неплатоспроможність; б) загроза неплатоспроможності; в) неоплатність.

Сьогодні в науці існує думка щодо необхідності уточнення поняття «загроза неплатоспроможності», оскільки КзПБ чітко не визначає цей термін, лише вказує, що загроза неплатоспроможності включає обставини, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі [3, с. 51]. Так, Л. Д. Руденко та М. Д. Жительний зазначають, що в цій частині норма КзПБ потребує уточнення, зокрема щодо того, які саме обставини повинні підтвердити неспроможність боржника виконати фінансові зобов'язання, які строки розуміються під виразом «найближчим часом», і пропонують визначити «загрозу неплатоспроможності» як сукупність задокументованих правових підстав, що вказують на неможливість боржника виконати власні фінансові зобов'язання чи здійснювати регулярні фінансові платежі протягом наступних двох місяців [3, с. 51].

Використовуючи принцип неплатоспроможності, законодавець в одному випадку вказує мінімальний розмір суми боргу, в іншому встановлює лише строки призупинення платежів і мінімальний відсоток недоплати, а при законодавчому визначенні загрози неплатоспроможності й неоплатності взагалі не вбачається будь-яких кількісних та якісних характеристик боргу.

Така правова невизначеність, звичайно, створює великі труднощі як для заявника, так і для суду. І призводить вона до того, що заявники у своїх заявах намагаються об'єднати воедино всі ці умови, незважаючи на те, що

об'єднати неплатоспроможність, її загрозу і неоплатність неможливо, хоча для відкриття провадження у такій справі, як зазначалося вище, необхідна наявність лише однієї з перелічених підстав [6]. Водночас ця проблема призвела до неоднозначної судової практики. Навіть Верховний Суд спочатку уникав надання однозначної чіткої відповіді із цього приводу. Так, у постанові від 11 серпня 2020 року у справі № 918/127/20 було вказано, що «про наявність наведених підстав у кожному конкретному випадку мають свідчити достатні фактичні обставини, які згідно із закріпленими в КУзПБ нормами і вказують на неплатоспроможність фізичної особи або загрозу її неплатоспроможності» [7]. Тільки через рік Верховний Суд стосовно зазначеної проблеми зміг нарешті дійти однозначного висновку, вказавши, що «для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи достатньо навіть однієї або більше однієї підстави у будь-яких комбінаціях, наведених у частині другій статті 115 КУзПБ, оскільки законодавцем імперативно не визначено обов'язковим існування сукупності всіх чотирьох підстав як умови для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи» [8]. Разом із цим касаційна інстанція відмінила рішення апеляційного суду, який помилково вважав, що для відкриття справи про неплатоспроможність боржник повинен довести наявність у нього всіх чотирьох умов, передбачених статтею 115 КзПБ.

Вихід убачається в тому, щоб базовий розмір боргу був єдиним для всіх перерахованих умов відкриття справи. При цьому такий розмір має бути диференційований залежно від наявності або відсутності у громадянина-боржника підприємницької діяльності. Наприклад, для фізичної особи – підприємця розмір боргу міг би становити 100 розмірів мінімальної заробітної плати, а для громадянина, який не має такого статусу, можна зберегти вже встановлений – 30 розмірів мінімальної заробітної плати. Саме цей показник відсіяв би незначні суми боргу, які підлягали б погашенню виключно у виконавчому провадженні, без

звернення до дорогої процедури неплатоспроможності. Виняток становили б відкриті справи про неплатоспроможність у випадках, коли кредитори вимушені звертатися до суду зі страху втрати погашення боргу.

Варто також відмітити, що в умовах відкриття справи вимоги не названі грошовими. Хоча за змістом цих вимог мова йде якраз про їх грошовий характер. Саме цю обставину підтверджує частина 3 статті 115 КзПБ, де закріплено, що у склад грошових зобов'язань не включаються неустойка (штраф, пеня) та інші фінансові санкції. З другого боку, ця норма частково повторює загальну норму про склад грошових зобов'язань, яка наведена у статті 1 КзПБ та, звичайно, стосується як юридичних, так і фізичних осіб. У вказаній нормі йдеться також про зобов'язання, які часто зустрічаються і в громадян. Це зобов'язання щодо відшкодування шкоди життю і здоров'ю громадян та з виплати авторської винагороди.

Нічого не сказано в частині 3 статті 115 КзПБ і про грошові зобов'язання, виражені у валюті. Хоча саме ці зобов'язання, як свідчить практика, в основному й зазначені у заявах громадян-боржників. Частково вказану проблему вирішує частина 2 статті 45 КзПБ, у якій ідеться про переведення (трансформацію) іноземної валюти в національну за курсом, встановленим Національним банком України на дату подання кредитором заяви з грошовими вимогами до боржника. На наш погляд, оскільки заяву подає боржник, то такі умови, як у кредитора, повинні бути єдиними для всіх ініціаторів відкриття справи.

І нарешті, про процесуальні гарантії для учасників справи про неплатоспроможність. При поданні заяви відповідно до пункту 12 частини 3 статті 116 КзПБ на боржника покладається обов'язок проавансувати роботу керуючого реструктуризацією. Для цього громадянин повинен перерахувати на депозитний рахунок суду вказану винагороду за три місяці передбачуваної роботи арбітражного керуючого. Загалом такий обов'язок передбачено для ініціатора справи про банкрутство юридичних осіб

(частини 2, 4 статті 34 КзПБ), тільки для боржника – юридичної особи встановлено ще одну обов'язкову вимогу: боржник подає заяву лише за наявності майна, достатнього для покриття витрат, пов'язаних з провадженням у справі, якщо інше не передбачено цим Кодексом (частина 6 статті 34 КзПБ). У зв'язку із цим виникає питання про застосування такої норми і для фізичних осіб, у тому числі підприємців. Справа в тому, що до процедури неплатоспроможності фізичних осіб застосовуються положення Кодексу, які відносяться до юридичних осіб, за винятком особливостей, встановлених Книгою 4 (стаття 113 КзПБ). При цьому таку особливість, як наявність або відсутність майна боржника на покриття судових витрат при поданні ним заяви, Книга 4 КзПБ, а саме її статті 115, 116, які стосуються безпосередньо ініціювання справи про неплатоспроможність, не містять.

З огляду на це вбачається доцільним поширення положень частини 6 статті 34 КзПБ у питанні наявності в боржника майна, необхідного для покриття судових витрат, на фізичних осіб при ініціюванні ними процедури неплатоспроможності. Це дасть змогу гарантувати компенсацію судових витрат, пов'язаних не тільки з роботою арбітражного керуючого, скажімо, у процедурі погашення боргів, а й судового збору, сплаченого кредиторами, а також на правову допомогу адвоката.

Для цього пропонуємо доповнити статтю 115 КзПБ частиною 6 такого змісту:

«6. Боржник подає заяву до господарського суду за наявності майна, достатнього для покриття витрат, пов'язаних із провадженням у справі».

На жаль, законодавець не передбачив оплати боржником судового збору на відкриття справи про неплатоспроможність. Варто зауважити, що справи про неплатоспроможність, як свідчить практика, є багатотомними, трудомісткими та тривалими в роботі. Якщо строк розгляду справи у позовному провадженні триває, як правило, 2–3 місяці, справи про банкрутство – 1,5–2 роки, то справа про неплатоспроможність передбачає

строк тільки процедури реструктуризації щодо валютних боргів цілих 15 років. Вже зараз господарські суди відчують нестачу фінансування своєї діяльності. Не вистачає грошових коштів навіть на надсилання кореспонденції учасникам процесу. Тому масова кількість справ про неплатоспроможність може призвести до колапсу в роботі всієї судової системи.

Варто зазначити, що до набрання чинності КзПБ боржники – фізичні особи – підприємці справно сплачували судовий збір за відкриття справи про банкрутство нарівні з юридичними особами. При цьому вимоги кредиторів щодо таких фізичних осіб – боржників за своїми розмірами анітрохи не поступалися аналогічним вимогам у справах про банкрутство юридичних осіб. Що стосується сучасних справ про неплатоспроможність, то тут ситуація ще цікавіша. У деяких громадян-боржників, які не мали до підприємницької діяльності взагалі жодного відношення, борги перед кредиторами можуть «дати фору» будь-якому великому підприємству – боржнику у справах про банкрутство [9]. У зв'язку із цим складається враження, що для «допомоги» саме таким боржникам була написана Книга 4 КзПБ.

З огляду на це не можна вважати виправданим звільнення від судового збору фізичних осіб – боржників, зокрема й підприємців, за подання заяви про відкриття справи про неплатоспроможність. Тому законодавцю необхідно негайно розв'язати цю проблему із судовим збором. При цьому сам розмір судового збору можна диференціювати залежно від того, чи має фізична особа – боржник статус суб'єкта підприємницької діяльності, чи ні.

Враховуючи викладене вище, пропонуємо доповнити статтю 115 КзПБ частиною 7 такого змісту:

«7. За подання заяви про відкриття справи про неплатоспроможність сплачується судовий збір».

І, відповідно, підпункт 9 пункту 2 частини 2 статті 4 Закону України «Про судовий збір» варто викласти в новій редакції:

«9. Заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство – 10 мінімальних розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Заяви про відкриття провадження про неплатоспроможність:

фізичних осіб – підприємців – 10 мінімальних розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

фізичних осіб – не підприємців – 3 мінімальні розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб».

Наразі перейдемо до дослідження підстав відкриття провадження у справі про неплатоспроможність за законодавством Німеччини. Так, у Німеччині питанню процедури неплатоспроможності фізичних осіб присвячена ціла частина спеціального нормативно-правового акта *Insolvenzordnung* (надалі – Статут) [10], яка містить всього-на-всього 9 статей, оскільки §§ 312–314 вже втратили свою чинність. У § 304 Статуту закріплено основні принципи здійснення процедури неплатоспроможності фізичних осіб. З-поміж іншого, зазначено, що процедура неплатоспроможності фізичних осіб здійснюється за загальними правилами, якщо інше не передбачене цією частиною. Таким чином, ми можемо презумувати наявність виключного субсидіарного характеру згаданого нормативного регулювання. Для цілей цього дослідження аналіз німецького законодавства здійснюватиметься саме в субсидіарній частині.

§ 305 встановлює перелік документів, які має подати боржник у разі ініціювання процедури власної неплатоспроможності.

Так, відповідно до пункту 1 частини 1 цього параграфу законодавець вимагає подання сертифіката, який посвідчує те, що боржником було прийнято невдалу спробу досудового врегулювання заборгованості за допомогою відповідного плану із кредиторами протягом пів року до подання заяви. При цьому такий сертифікат має бути виданий відповідними

особами чи органами, перелік яких може встановлюватися федеральними землями. Із цього приводу С. Грайф зазначає: «Відповідні особи – це представники юридичних консультацій, тобто адвокати, податкові консультанти тощо. Відповідні установи є визнаними консультативними центрами щодо боргів» [11].

Цікавим також є те, що, крім сертифіката, боржник має подати до суду план досудового врегулювання заборгованості, а також вказати основні причини невиконання обумовленого плану.

Таким чином, доходимо висновку, що німецький законодавець вводить темпоральний критерій, який має передувати поданню заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

Окрім цього, у пункті 2 частини 1 § 305 закріплено, що боржник має подати або заяву про списання залишкової заборгованості за правилами, передбаченими § 287, або заяву про відмову від списання залишкової заборгованості. Отже, німецький законодавець відмовляється від презумування відмови від списання залишкової заборгованості в разі неподання боржником заяви про зворотне. Таке, на перший погляд, дивне рішення пояснюється очевидною обставиною. Річ у тім, що ці положення мають використовуватися фізичними особами, які доволі часто не звертаються за юридичною допомогою та користуються правом на самопредставництво. Більше того, такий стан речей набуває ще більшого поширення в умовах скрутного фінансового становища. Так само знаходимо підтвердження нашого припущення в частині 3 вказаної норми, адже положення цієї частини передбачають можливість невідповідності заяви боржника положенням частини 5 (присвячена спрощенню процедури неплатоспроможності фізичних осіб шляхом заповнення форм, впроваджених міністерством юстиції та захисту прав споживачів, які подаються для отримання згаданих вище сертифікатів, заяв та списків кредиторів). У такому випадку в боржника є місяць на заповнення форм, і

тільки після сплину цього часу його заява буде вважатися відкликаною. Крім того, у частині 4 § 305 зазначено про можливість представництва боржника особами, які уповноважені на видачу сертифіката згідно із частиною 1 цієї статті.

Заслужують на увагу і положення § 305а, якими встановлюється, що спроба досудового врегулювання вважається невдалою, якщо кредитор здійснює стягнення після початку переговорів. Неоднозначність цього положення полягає у його трактуванні.

На перший погляд видається, що таким чином законодавець встановлює спеціальну умову, дотримання якої є обов'язковим задля визнання спроби досудового врегулювання боргу невдалою.

З другого боку, доктор Штефан Бет із цього приводу зазначає: «Першочерговою метою § 305а є забезпечення спроби позасудового врегулювання за рахунок заходів стягнення з боку окремих кредиторів, уникнення надання їм переваг перед іншими кредиторами та унеможливлення знищення будь-яких наявних активів з огляду на можливе пізніше відкриття провадження у справі про неплатоспроможність споживачів» [12].

Таким чином, можемо стверджувати, що німецький законодавець передбачає додаткову факультативну умову, в разі настання якої з'являться підстави вважати план досудового врегулювання заборгованості невдалим. Хоча справедливо буде відзначити й не зовсім вдалу юридичну техніку.

До того ж не зайвим буде згадати, що процедуру неплатоспроможності фізичних осіб може бути розпочато як за позовом боржника, так і за позовом кредитора. До такого висновку ми доходимо, оскільки, як вже зазначалося раніше, положення частини 10 Статуту мають субсидіарний характер, а отже, якщо вони не містять відповідної заборони, значить, кредитор може ініціювати відкриття провадження за загальним правилом. Більше того, із аналізу частини 3 § 306 стає зрозуміло, що

законодавець припускає описаний хід подій, зазначаючи: «Якщо кредитор подає заяву про відкриття провадження у справі...».

Отже, підбиваючи підсумки, можна резюмувати, що, крім загальних підстав для відкриття провадження у справі про неспроможність, відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи можливе лише за наявності таких додаткових підстав, як:

- 1) невдала спроба досудового врегулювання заборгованості за пів року до подання заяви про відкриття провадження;
- 2) наявність сертифіката, що посвідчує невдалу спробу досудового врегулювання та виданий спеціальним суб'єктом;
- 3) подання заяви про списання залишкової заборгованості або заяви щодо відмови від такого списання.

Таким чином, можемо стверджувати, що німецький законодавець цілеспрямовано ускладнює доступ до процедури неплатоспроможності фізичним особам.

Висновки і перспективи подальших досліджень. З огляду на викладене вище можна дійти таких висновків:

- 1) для відкриття справи про неплатоспроможність громадянина законодавець використовує не лише принцип неплатоспроможності або загрози неплатоспроможності, як це має місце щодо юридичної особи, а й неоплатність;
- 2) використовуючи принцип неплатоспроможності, законодавець в одному випадку вказує мінімальний розмір суми боргу, в іншому встановлює лише строки призупинення платежів і мінімальний відсоток недоплати, а при визначенні загрози неплатоспроможності та неоплатності взагалі не передбачає будь-яких кількісних і якісних характеристик боргу;
- 3) пропонується поширити на громадян-боржників положення частини 6 статті 34 КзПБ, які стосуються юридичних осіб, щодо

обов'язкової наявності у боржників майна, необхідного для покриття судових витрат при ініціюванні ними процедур неплатоспроможності;

4) не можна вважати виправданим звільнення від судового збору фізичних осіб – боржників, у тому числі підприємців, через подання заяви про відкриття справи про неплатоспроможність;

5) пропонується встановити судовий збір за подання заяви про відкриття справи про неплатоспроможність, диференціювавши його розмір залежно від того, чи має фізична особа – боржник статус суб'єкта підприємницької діяльності;

6) наголошено, що за німецьким законодавством процедуру неплатоспроможності фізичних осіб може бути відкрито як за позовом боржника, так і за позовом кредитора;

7) встановлено, що відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи в Німеччині можливе лише за наявності таких додаткових підстав, як: невдала спроба досудового врегулювання заборгованості за пів року до подання заяви про відкриття провадження; наявність сертифіката, що посвідчує невдалу спробу досудового врегулювання та виданий спеціальним суб'єктом; подання заяви про списання залишкової заборгованості або заяви щодо відмови від такого списання;

8) констатовано, що німецький законодавець цілеспрямовано ускладнює доступ до процедури неплатоспроможності фізичним особам.

Література

1. Алмаші І. М. Визнання фізичної особи банкрутом: суттєва новела законодавства України. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)* : у 2 т. : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м.

- Одеса, 21 травня 2021 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 454–458.
2. Бутирська І. А. Банкрутство фізичних осіб: проблеми теорії та практики. *Економіка та право*. 2021. № 1. С. 89–95.
  3. Руденко Л. Д., Жительний М. Д. Підстави відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи. *Правові горизонти*. 2020. Вип. 24 (37). С. 47–52.
  4. Ханік-Посполітак Р. Ю., Посполітак В. В. Банкрутство фізичної особи – підприємця: право на ініціювання процедури банкрутства. *Актуальні проблеми процедур банкрутства в Україні та міжнародний досвід врегулювання неплатоспроможності* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (18 жовтня 2019 р.). URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16665/Khanyk_Pospolitak_Bankrutstvo_fizychnoi_osoby_pidpriyemtsia_pravo_na_initsiiuvannya_protsedury_bankrutstva.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 26.12.2021).
  5. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 19. Ст. 74.
  6. Поляков Р. Банкрутство фізичних осіб – «новий» інститут віком понад 2 тисячі років. URL: <https://zib.com.ua/ua/pda/140297.html> (дата звернення: 26.12.2021).
  7. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 11 серпня 2020 р. у справі № 918/127/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90936142> (дата звернення: 26.12.2021).
  8. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 29 липня 2021 р. у справі № 909/1028/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98812420> (дата звернення: 26.12.2021).

9. Ухвала Господарського суду міста Києва від 6 вересня 2021 р. у справі № 910/2434/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99542782> (дата звернення: 26.12.2021).
10. Insolvenzordnung: vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/inso/BJNR286600994.html#BJNR286600994BJNG000100000> (дата звернення: 18.12.2021).
11. Greif S. Insolvenzordnung: Verbraucherinsolvenzverfahren. URL: https://www-ihk--krefeld-de.translate.goog/de/recht/merkblaetter2/insolvenzordnung-verbraucherinsolvenzverfahren.html?_x_tr_sl=de&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=nui,sc (дата звернення: 26.12.2021).
12. Beth Stephan. InsO § 305a Scheitern der außergerichtlichen Schuldenbereinigung. URL: https://www-haufe-de.translate.goog/recht/deutsches-anwalt-office-premium/blerschgoetschhaas-inso-305a-scheitern-der-aussergerichtlichen-schuldenbereinigung_idesk_PI17574_HI7321989.html?_x_tr_sl=de&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=nui,sc (дата звернення: 26.12.2021).

References

1. Almashi I. M. Vyznannja fizychnoji osoby bankrutom: suttjeva novela zakonodavstva Ukrainy. *Nauka ta suspiljne zhyttja Ukrainy v epokhu globalnykh vyklykiv ljudstva u cyfrovu eru (z naghody 30-richchja progholoshennja nezalezhnosti Ukrainy ta 25-richchja pryjnjattja Konstytuciji Ukrainy): u 2 t.: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (m. Odesa, 21 travnja 2021 r.) / za zag. red. S. V. Kivalova. Odesa: Vydavnychyj dim «Gheljvetyka», 2021. T. 2. S. 454-458.
2. Butyrjsjka I. A. Bankrutstvo fizychnykh osib: problemy teoriji ta praktyky. *Ekonomika ta pravo*. 2021. № 1. S. 89-95.

3. Rudenko L. D., Zhyteljnyj M. D. Pidstavy vidkryttja provadzhennja u spravi pro neplatospromozhnistj fizychnoji osoby. *Pravovi ghoryzonty*. 2020. Vypusk 24 (37). S. 47-52.
4. Khanyk-Pospolitik R. Ju., Pospolitik V. V. Bankrutstvo fizychnoji osoby-pidpryjemcja: pravo na inicijuvannja procedury bankrutstva : *materialy mizhnarodnoji naukovo-praktychnoji konferenciji «Aktualjni problemy procedur bankrutstva v Ukraini ta mizhnarodnyj dosvid vrehuljuvannja neplatospromozhnosti»* (18 zhovtnja 2019 r.). URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16665/Khanyk_Pospolitik_Bankrutstvo_fizychnoi_osoby_pidpryiemtsia_pravo_na_initsiiuvannia_protsedury_bankrutstva.pdf?sequence=1&isAllowed=y (data zvernennja: 26.12.2021).
5. Kodeks Ukrainy z procedur bankrutstva : Zakon Ukrainy vid 18 zhovtnja 2018 r. № 2597-VIII. *Vidomosti Verkhovnoji Rady*. 2019. № 19. St. 74.
6. Poljakov R. Bankrutstvo fizychnykh osib – «novyj» instytut vikom ponad 2 tysjachi rokiv. URL: <https://zib.com.ua/ua/pda/140297.html> (data zvernennja: 26.12.2021).
7. Postanova Kasacijnogho ghospodarsjkogho sudu u skladi Verkhovnogho Sudu vid 11 serpnja 2020 r. u spravi № 918/127/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90936142> (data zvernennja: 26.12.2021).
8. Postanova Kasacijnogho ghospodarsjkogho sudu u skladi Verkhovnogho Sudu vid 29 lypnja 2021 r. u spravi № 909/1028/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98812420> (data zvernennja: 26.12.2021).
9. Ukhvala Ghospodarsjkogho sudu mista Kyjeva vid 6 veresnja 2021 r. u spravi # 910/2434/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99542782> (data zvernennja: 26.12.2021).

10. Insolvenzordnung: vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866). URL:
<https://www.gesetze-im-internet.de/inso/BJNR286600994.html#BJNR286600994BJNG000100000>
(data zvernennia: 26.12.2021).
11. Greif S. Insolvenzordnung: Verbraucherinsolvenzverfahren. URL:
https://www-ihk--krefeld-de.translate.google.de/recht/merkblaetter2/insolvenzordnung-verbraucherinsolvenzverfahren.html?_x_tr_sl=de&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=nui,sc (data zvernennia: 26.12.2021).
12. Beth Stephan. InsO § 305a Scheitern der außergerichtlichen Schuldenbereinigung. URL: https://www-haufe-de.translate.google.de/recht/deutsches-anwalt-office-premium/blerschgoetschhaas-inso-305a-scheitern-der-aussergerichtlichen-schuldenbereinigung_idesk_PI17574_HI7321989.html?_x_tr_sl=de&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=nui,sc (data zvernennia: 26.12.2021).